

Klimaforhandlingene inn i et nytt spor

De internasjonale klimaforhandlingene lister seg langsomt inn på et nytt og mer konkret spor. De to EU-landene Danmark og Tyskland har tatt til orde for en protokoll under klimakonvensjonen som skal regulere industrilandenes utslipp av karbondioksid.

N&M Bulletin
Gunnar Bolstad

Men diskusjonen om en tilleggsprotokoll er meget ømfintlig. Derfor foreligger ikke Tysklands og Danmarks holdninger i noe konkret forslag. Under forhandlingsmøtet i Geneve som ble avsluttet torsdag denne uken, la Tyskland derimot frem et såkalt «posisjonspapir» der landet redegjorde for sine tanker om en slik protokoll. Og markedsføringen skjedde i kryptiske former. I et av sine innlegg nevnte tyskerne nærmest en passant at de hadde lagt ut et papir bak i salen som de andre delegatene godt kunne ta en titt på.

Selve posisjonspapiret er også meislet ut på en nokså vag måte. Riktignok heter det i dokumentet at industrilandene bør protokollføre en forpliktelse til stabilisering av CO₂-utslippene på 1990-nivå innen år 2000, slik det allerede er vedtatt i noe mindre forpliktende former i selve konvensjonen. Men for årene etter 2000 er teksten meget rund: «Landene bør forplikte seg til å redusere sine CO₂-utslipp innen år X på egen hånd eller i fellesskap med Y prosent.»

Sterk kost

Men selv denne formuleringen er sterk kost i forhandlingene. De tyske forhandlerne sliter både med intern uenighet i regjeringen og med det faktum at de denne høsten har formannskapet i EU og følgelig må passe seg for å gå for langt når de kan oppfattes å snakke på vegne av de andre EU-landene.

På den annen side er Tyskland vertsland for den første partskonferansen for klimakonvensjonen i mars neste år, og er opptatt av at dette møtet skal munne ut i konkrete resultater.

I dokumentet drøfter også Tyskland et konkret forslag til motorstandard: Alle biler må kunne gå 100 kilometer på fem

liter bensin, altså en halv liter pr. mil.

– Tyskland sjekker badevanet med tærne, sier en sentralt plassert kilde i Geneve til N&M Bulletin. Han tror ikke at det vil være mulig å komme frem med et konkret forhandlingsforslag til protokoll innen fristen i slutten av september, som er nødvendig for å få den vedtatt i Berlin i mars. Derimot tror han at partene vil bli enige om å starte konkrete forhandlinger om protokollen på Berlin-møtet.

– Stor motstand

– Motstanden mot en slik protokoll er stor blant de andre industrilandene, og et interessant poeng er at heller ikke u-landene er spesielt interesserte i at i-landene skal ta på seg forpliktelser, fordi det i neste omgang vil sette krav til u-landenes egen energipolitikk. Mange u-land foretrekker å ha en slik situasjon to skritt foran seg, sier vår kilde.

Lise Backer, som leder den europeiske miljøbevegelsens klimanettverk (CAN), karakteriserer prosessen mot en eventuell protokoll som et «vente-og-se-spill» mellom i-landene. Samtidig hilser hun det tyske initiativet velkommen, selv om

det er vagt og uformelt.

U-land mot Norge

Ellers dreide forhandlingene seg blant annet om finansieringsmekanismer. Det går sakte fremover, men delegatene gjorde fremskritt blant annet når det gjaldt konvensjonspartenes instruksmyndighet overfor finansinstitusjonen GEF. Like-dan begynner gemyttene å roe seg når det gjelder rapporteringsmekanismene, blant annet i diskusjonen om hvem som skal få lov til å være med i evalueringen av de nasjonale rapportene.

Norge fortsetter å promotere felles gjennomføringsmekanismer som gjør det mulig å hente CO₂-gevinster ved investeringer i utlandet. Norge får støtte fra flere andre europeiske land, men møter motstand både fra u-land og miljøbevegelse.

I en uttalelse fra CAN heter det blant annet at tiltak i utlandet ikke skal kunne bokføres som gevinst før vedkommende i-land har gjennomført en reduksjon av sine CO₂-utslipp på minst 20 prosent.

Europa skal kartlegges

side 3

Kina lokker miljøbedrifter

side 4

EU kan bestemme norsk artsvern

side 5

Mangelfulle planer om norsk mangfold

side 7

Øko-melk kommer på salg i Oslo

side 10

Natur&Miljø Bulletin

Norges Naturvernforbund
Ansv. red: Gunnar Bolstad

Red. sekr: Ole P. Pedersen
Postboks 2113 Grünerløkka
0505 Oslo
Bankgiro: 1720.05.00717
Postgiro: 0803 50 94602
E-post: naturvern@oslonett.no
Telefon: 22 71 55 20

Telefax: 22 71 56 40
Annonser tlf: 22 71 92 20
Annonser fax: 22 71 92 38
Produksjon: Gan Grafisk.
Trykket på Cyclius, 100
prosent resirkulert papir.
Neste N&M Bulletin kommer
16. september 1994.

En torn i øyet

Det finnes noen mennesker miljøvernet helst burde styrt unna. Flere av dem sitter som kjent i regjeringen. Gunhild Øyangen er en av dem.

I løpet av de siste månedene har Natur & Miljø Bulletin med jevne mellomrom skrevet om Øyangens tilskudd, erstatninger og støtte til tiltak som ødelegger viktige deler av norsk natur.

To eksempler: Landbruksdepartementet bruker hvert år flere penger på skogsbilveier enn en utvidet barskogplan vil koste totalt. Departementet gir også penger til drenering og dermed ødeleggelse av viktige våtmarkområder.

Begge eksemplene illustrerer hvor absurd verden kan være. Mens Thorbjørn Berntsen viser frem sine tomme lommer hver gang han blir spurt om nye vernetiltak, kan enhver skogsbilveibygger i Norge få de pengene han ønsker fra Øyangen. Verneverdige områder som Berntsen ikke har penger til å beskytte blir ødelagt eller forringet av overivrige skogeiere.

Når regjeringen og Miljøverndepartementet etterhvert skal legge sine hender på en oppdatert verneplan for barskog, bør Thorbjørn samtidig gripe hardt om håndledet til Øyangen, og lede henne inn på Berntsens kontor i Myntgata. Der bør de to kollegene renke opp i all verdens støtteordninger som direkte ødelegger eller forringer norsk natur.

Naturvernforbundet blir av og til beskyldt for å være alt for glad i bondestanden. Spesielt i EU-saken har kritikken kommet. Men samtidig må det sies at noen av de hardeste slagene miljøvernerne utkjemper, står nettopp mot bønder og skogeiere. Det er jo nok å rope «ulv» eller «bjørn», så står Gjermund Eggen og hans like klare med børsa. Kanskje de heller skulle sende sauene ut på beite. For Landbruksdepartementet gir jo i mange tilfeller flere penger i erstatning for rovdryddrepte sauer enn det kreet ville gitt som slakt.

Om det er bondestandens utsendte medarbeidere i departementet, eller byråkratisk logikk som gir disse utslagene, skal være usagt. Det er heller ikke så interessant. Konsekvensen av Gunhild Øyangens innsats er alt annet enn god for norsk natur.

Men siden Gunhild turer videre, må det jo bety at hun har støtte fra høyere hold. Siden Gro er en klippefast tilhenger av å opplyse folket, burde kanskje noen opplyse henne om hva som skjer her hjemme.

-opp

Gjestekommentar

Færre medlemmer

Thorbjørn Berntsen
Miljøvernminister

Resirkulering av papir, batterisortering, hjemmekompostering og kjøp av miljømerkede varer kan sammenliknes med å fjerne grønn mose på landminer, hevder Steinar Lem i Framtiden i våre hender i sin bok «Den tause krigen».

Kanskje ligger forklaringen på at enkelte miljøorganisasjoner mister medlemmer nettopp i slike påstander. Selvfølgelig må vi arbeide systematisk med de underliggende, strukturelle årsakene til de store regionale og globale miljøproblemene, men vi kan heller ikke se bort fra at folk naturlig nok er oppfattet av de nære ting. Miljøarbeidet foregår ikke i noe vakuum; vi er avhengige av en bred og engasjert folkelig opinion for å få satt ut i livet de tiltakene som skal til. En folkelig opinion skapes ved at enkeltmennesker og lokalsamfunn blir aktive deltakere og alliansepartnere, og at de kan ta fatt i nærliggende utfordringer. Lems budskap kan virke stikk motsatt. Den undergraver folks handlingsvilje og underkjenner deres makt som forbrukere.

Jeg vil våge den påstand at folks miljøengasjement ute i lokalsamfunnene er sterkere enn det sviktende medlemstall i miljøorganisasjonene gir uttrykk for. Dersom vi ser på veien fram mot et bærekraftig produksjons- og forbruksmønster som en prosess der mange små og store tiltak må trekke i samme retning, er det viktig å stimulere dette engasjementet samtidig som de større systemendringene drives frem politisk. Det arbeidet Miljøheimet står for kan bidra til å få opp aktiviteten og dermed styrke miljøbevisstheten. Det vil også gi seg utslag når de store truslene står på dagsorden.

En del miljøorganisasjoner har brukt mye av sin tid til å fokusere på myndighetenes miljøpolitikk, de har rettet sterk kritikk mot oss, de har gått ut i

polemikker og hevdet at mye går den gale veien.

Det er selvsagt en del av miljøorganisasjonenes rolle å være slike vaktbikkjer.

Men det er neppe nok for en bred mobilisering. Den kommer bare gjennom en nær kontakt og oppfølging med lokale krefter. All forandring kommer nedenfra, som vi sier i arbeiderbevegelsen. Dersom organisasjonene svikter i dette arbeidet, må de også regne med at medlemmene går trøtte og finner andre arenaer for sitt engasjement.

Naturvernforbundet har i tillegg holdt en høy profil i EU-saken, og gått ut med et klart nei-standpunkt. Jeg vil ikke se bort fra at også dette har bidratt til en del avskalling. Når jeg er for norsk EU-medlemskap, så er det blant annet fordi jeg erkjenner at et forpliktende overnasjonalt samarbeid er en forutsetning for å løse de største miljøproblemene. Det holder ikke med proklamasjoner og erklæringer. Målene må komme til uttrykk i et organisatorisk og arbeidsført fellesskap.

EU er ikke den eneste arena vi må arbeide innenfor, men det er utvilsomt en svært viktig arena – uansett om vi liker det eller ikke. Mange potensielle medlemmer i Naturvernforbundet kan ha samme holdningen. Nå er det ikke alle organisasjoner som taper medlemmer. Jeg har f.eks. merket meg at Den Norske Turistforening økte kraftig ifjor, og at de i alle fall holder stand. Organisasjoner som fokuserer på enkelhet, nærhet, som har et tilbud der familier og venner gjør noe sammen, som arbeider for å verne om natur og kulturminner – de vinner terreng. Dette forteller meg at menneskene legger aktivt vekt på nye verdivalg, og at verdivalgene kan bli de mest sentrale spørsmålene inn i neste århundre. Dette er en debatt jeg vil hilse med glede, og som kan få stor betydning i arbeidet med å endre de dyptgående miljøproblemene.

Skipsredere må betale for oljesøl

Skipsredere får nå ubetinget erstatningsplikt ved ulovlige søl av bunkersolje innenfor Storbritannias tolv miles grense. Norge har foreløpig ingen planer om en tilsvarende regel.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

Etter Braer-ulykken ved Shetlandsøyene seiler det ellers så forsiktige Storbritannia opp som et foregangsland innen skipsfart og miljø. I den offisielle Donaldson-rapporten ble det jo foreslått en lang rekke tildels radikale tiltak for å bedre sikkerheten langs den britiske kysten.

Nå har den nye skipsfartsministeren, Lord Goschen, begynt å omsette Donaldson-forslagene til vedtak. Først fikk han etablert en svarteliste over skip som ble holdt tilbake på

grunn av manglende sikkerhetstiltak. Nå vil han altså innføre ubegrenset erstatningsplikt ved utslipp av bunkersolje, ifølge Lloyd's List.

Utslipp av bunkersolje kan ha alvorlige miljøkonsekvenser, dels fordi det kan være snakk om meget store mengder, opptil flere hundre tonn olje, og dels fordi det ikke sjelden er blandet inn spesialavfall i oljen. Langs norskekysten har det vært flere uhell der store mengder bunkersolje har griset til strandkanten.

Aktuelt i Norge

I Norge er det i dag begrenset erstatningsansvar ved utslipp av bunkersolje. Prosjektleder Jens Henning Koefoed i Statens forurensningstilsyn (SFT) sier til N&M Bulletin at det ved flere anledninger har skjedd at kostnadene ved opprenskning etter en ulykke har oversteget den begrensede erstatningsplikten. En ubegrenset erstatningsplikt i Norge ville dermed ha ført til økte kostnader

for de skipene som har vært innblandet i oljesøl.

Men Koefoed sier at norske myndigheter ikke har planer om å innføre en tilsvarende regel som Storbritannia nå har vedtatt. Imidlertid tror han at dette temaet vil komme opp på dagsordenen i den internasjonale skipsfartsorganisasjonen (IMO), siden så tunge aktører som Storbritannia og USA allerede har innført ubegrenset erstatningsansvar.

Reglene for dårlige

Når det gjelder innblanding av spesialavfall i bunkersoljen, sier Koefoed at de internasjonale

reglene for dette i dag er for dårlige. Men til høsten ventes det at det kommer et forslag i IMO om å stramme inn reglene for bunkersoljekvaliteten. Et vedtak om dette kan komme i 1995 eller 1996. For øvrig er kvaliteten på bunkersoljen i dag regulert av internasjonale standardiseringsregler (ISO), men det har vist seg ikke å være tilstrekkelig.

I Storbritannia er skipsredere og forsikringsselskaper urolige for Lord Goschens nye utspill. Men de mener at erstatningsplikten fortsatt vil være begrenset, på bakgrunn av London Begrensningskonvensjonen av 1976.

Innstramming i USA

USA har bestemt at tankskip som har enkelt skrog i flere kystområder skal være under oppsyn av to eskortefartøy. Videre skal alle tankere med en-

kelt skrog være borte fra amerikansk farvann innen 2015. Eldre, større tankere med enkelt skrog må stanse motoren innen 1995, ifølge Reuter.

Europa skal kartlegges

De neste månedene skal de totale virkningene av all sur nedbør kartlegges og anslås over hele Europa. Det ble bestemt på et forhandlingsmøte i Geneve i forrige uke.

N&M Bulletin
Ole P. Pedersen

Medlemslandene i FNs økonomiske kommisjon for Europa (ECE) forhandler nå om å erstatte dagens avtale om nitrogenoksider (NO_x) med en avtale som vil inkludere en rekke forurensende gasser, blant an-

dre NO_x, ozon og nitrogen.

Arbeidet vil ta tid, det viste også forrige ukes forhandlingsmøte. Først i 1997 kan man være i gang med en avtale, mener Christer Ågren i det svenske sur nedbør-sekretariatet.

Venter at Tyskland går foran

Russerne vil at prosessen skal gå tregt. Det er Tyskland som driver arbeidet fremover. Vi kan vel vente at tyskerne, sammen med Nederland, Sveits og Østerrike kommer med litt tøffere forslag enn andre land, sier Ågren.

Ågren mener de nordiske landene ikke spiller noen le-

derrolle i disse forhandlingene.

– Danmark kan nok virke litt bedre enn Norge, Sverige og Finland, ikke minst fordi danskene har bedre forutsetninger for å redusere NO_x-utslippene.

Vet hvor det bærer i 1995

– De nordiske landene hadde et felles møte to uker før forhandlingene. Det er tydelig at det finnes andre saker i Norden nå som gjør at denne saken ikke har den prioritet den burde ha, sier Ågren.

Forhandlingsmøtet i Geneve har satt opp en tidsplan for når de forskjellige bitene i en ny

avtale må være klare. De første tidsfristene gjelder kartleggingen av naturens tålegrenser for surhet. I dag finnes slike kart bare for svovel, og de skal nå utvides til å gjelde alle forsurende elementer. Deretter skal overgjødningen (eutrofiering) kartlegges.

– I 1995 bør vi nok se hvilken vei det går. Min tolkning er at om man da ser at landene må redusere utslippene sine med 70–80 prosent for å komme i mål, så kan det ikke være galt å gå raskt i gang med et mellomsteg, for eksempel 30 prosents reduksjon, sier Ågren.

Børre Pettersen møter motbør

Børre Pettersen har kommet i en vond klemme kort tid før han slutter i jobben som statssekretær i Miljøverndepartementet (MD). Uansett utfallet av veiplanene ved Tovdalsvassdraget vil han få kjæft.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

N&M Bulletin har ved flere anledninger skrevet om kommunedelplanen for veitraseen Årdalsstøy-Rekedalen som er godkjent av fylkesmennene i Vest-Agder og Aust-Agder, men som statssekretær Børre Pettersen satte foten ned for. I forrige utgave av N&M Bulle-

tin skrev vi at Pettersen nok ikke har uttalt seg i samråd med eget departement da han offentlig slo fast at MD vil si nei til veiplanene.

Nå har han fått problemer med egne fylkespartier, som mener at Pettersens skrinlegging av prosjektet har vært en stor politisk belastning. Det signaliseres at Pettersen vil få problemer med fylkeslagene i Telemark og Aust-Agder, som har invitert partilederen og partisekretæren til møte for å diskutere fremtidige rutiner.

En varig stopper

Ifølge Agderposten kan denne kritikken av statssekretæren føre til at veiprojektet likevel blir fullført. Dersom dette skjer, vil Pettersen møte kraftig kritikk fra naturvernorganisasjonene, som hele tiden har ment

at inngrep i området rundt det vernede Tovdalsvassdraget må forhindres. Naturvernforbundet stiller seg også spørrende til hvordan uttalelser fra en statssekretær skal tolkes i fremtiden.

Oppsiktsvekkende

– Det ville være uholdbart dersom utvetydige, gjentatte uttalelser fra en statssekretær i en konkret sak ikke er til å stole på. En statssekretær skal ikke offentlig gi uttrykk for personlige meninger, men til enhver tid uttrykke departementets syn. Vi forutsetter derfor at MD vil sette en varig stopper for veiplanene i Øvre Tovdal og ta initiativ til opprettelse av et landskapsvernområde eller liknende, slik de tidligere har uttrykt ønske om, sier fagkonsu-

lent Thor Midteng i Naturvernforbundet og legger til:

– Vi har registrert at lokale Ap-politikere vil ha et møte med den politiske ledelsen i partiet. Vi tar dette til etterretning, men forutsetter at møtet bare vil dreie seg om en gjennomgang av interne rutiner og ikke denne konkrete saken. Det ville være høyst oppsiktsvekkende, og såvel faglig som politisk uforståelig, om statsråden tar avstand fra sin egen statssekretær, mener Midteng.

Fra administrativt hold i MD får N&M Bulletin gjentatt tidligere beskjed: departementet ikke vil uttale seg om denne konkrete saken før det har fått inn planene fra Bygland kommune. Først da vil departementet bestemme seg for om det vil stanse veiplanene eller ikke.

Regnskog i fare

Myndighetene i Colombia sier at landets regnskog kan bli utryddet i løpet av 15 år, hvis ingenting gjøres for å stanse kvegfarmere og tømmerhoggere, skriver Reuter.

Regnskogen i Colombia er verdens nest største økosystem i antall arter.

Fernando Casas Castaneda, som leder et prosjekt for å studere måter å beskytte regnskogen på, sier at 40 prosent av området allerede er ødelagt.

Kina lokker miljøbedrifter

Som det første landet la Kina i juli fram en konkret oppfølging av den internasjonale avtalen fra Rio-konferansen. Landet har prioritert 62 miljøprosjekter til en verdi av rundt 26 milliarder kroner. Nå forsøker Norges Eksportråd å vekke interessen i det norske næringslivet og hos norske myndigheter for å engasjere seg i Kina.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

– Kineserne utgjør rundt en femtedel av verdens befolkning og besetter syv til åtte prosent av verdens areal. Mer enn noen blir de rammet av forurensning av luft og vann, befolkningsvekst og naturinngrep. De har derfor fått en økt bevissthet om at økt økonomisk vekst må gå

hånd i hånd med å løse miljøproblemene, sier Norman Weisz i Norges Eksportråd. Rådet inviterer nå både næringslivet og myndighetene til å engasjere seg i de kinesiske planene.

– Kina har lagt fram en plan som inneholder 62 sentrale miljøprosjekter, og inviterer utenlandsk industri, investeringer og kapital til å delta i dette arbeidet. Kineserne vil selv stå for 50 prosent av finansiering, mens 40 prosent er å beregne som lån og ti prosent som gaver, forteller Weisz.

Omfattende planer

– Norge har både ekspertise og teknologi som gjør oss interessante for kinesiske myndigheter, så vi mener næringslivet burde gripe denne muligheten til å komme inn på et nytt marked. I tillegg ønsker vi å utfordre det norske virkemiddelapparatet til å engasjere seg. Re-

aliteten er at Kinas miljøproblemer er globale miljøproblemer.

Kineserne har lagt opp ni prioriterte områder, blant annet bærekraftig jordbruk, ren energi, ren produksjonsteknologi og bevaring og bærekraftig bruk av naturressurser.

– Rent vann og ren luft vil sammen med avfallsproblematikken stå sentralt i den kinesiske planen. Dette er områder der Norge har mye å bidra med, og det burde gi mulighet for lønnsomme miljøleveranser, mener Weisz.

Norges Eksportråd ved Norvion har selv engasjert seg ved å opprette et projektkontor i Kina.

REDUSERT: Utslippene av nitrogenoksider (NO_x) sank med 22 prosent i gamle Øst-Tyskland fra 1990 til 1993, melder Frankfurter Allgemeine Zeitung.

EU kan bestemme norsk artsvern

EU: STIKKPRØVEN

I denne spalten vil vi fram til folkeavstemningen om EU 28. november ta for oss åtte enkeltsaker, der vi undersøker konsekvensene ved et norsk EU-medlemskap. Vi starter med det klassiske naturvernet.

Hvis Norge blir medlem av EU, vil EU-kommisjonen ha myndighet til å kreve økt vern i Norge for å sikre truede arters leveområder. Norske myndigheter har imidlertid så langt ikke vurdert om dette vil komme til å skje.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

Naturvernsaker er ikke en del av EØS-avtalen. Ved et EU-medlemskap aksepterer vi EUs regelverk for vern av natur og fauna. Imidlertid er de viktigste vernebestemmelsene sprun-

get ut av konvensjoner som både Norge og EU forlenget har undertegnet. Det er blant annet Bern-, Bonn-, CITES-, og Biodiversitetskonvensjonene. Det er dermed de samme prinsippene for forvaltning som ligger til grunn både i EU og Norge.

Verneområder

EU-landene holder nå på med å lage en liste over særskilt vern av forskjellige naturtyper for å sikre truede arters leveområder. Listene skal godkjennes av en egen komité under habitatdirektivet som EU-kommisjonen har nedsatt.

Hvis Norge blir EU-medlem er det dermed teoretisk mulig at kommisjonen krever økt områdevern i Norge utover det som allerede er vernet.

Rapport til kommisjonen

Men kontorsjef Vemund Jaren i Direktoratet for naturforvaltning (DN) sier at norske myndigheter foreløpig ikke har sett på kriteriene som kommisjonen setter for slikt vern. Dessuten vil sannsynligvis denne prosessen i EU ikke være fer-

dig før etter år 2000.

En endring ved et medlemskap er at Norge annethvert år vil måtte rapportere til kommisjonen om hvordan unntaksbestemmelsene praktiseres. Ifølge Jaren ville ikke kommisjonen ha reagert overfor norsk forvaltnings praksis i dag. Men den kan reagere hvis unntaksbestemmelsene brukes for liberalt.

Kommisjonen som alliert

En annen konsekvens av medlemskap, er at enkeltpersoner eller organisasjoner kan klage til kommisjonen hvis de mener at norske myndigheter forvalter truede arter på en måte som strider mot de felles EU-reglene.

Kommisjonen skal da sette i gang en gransking av klagen, og resultatet kan bli en reaksjon overfor norske myndigheter. Men dette er altså en teoretisk problemstilling, fordi dagens norske forvaltning er i tråd med habitatdirektivet.

Over grensen

EU har ifølge regjeringens EU-

melding i lengre tid vært opp-tatt av å sikre truede arters leveområder på tvers av grensene. Dette er en aktuell problemstilling for Norge, i og med at vi blant annet har felles bjørne- og ulvestamme med Sverige.

Jaren tror imidlertid at de to landene fortsatt vil regulere dette seg imellom, selv om begge landene blir EU-medlemmer. Men teoretisk er det mulig at EU-kommisjonen blander seg inn i forholdet mellom de to landene hvis det er fare for artsvernet.

Fauna-kriminalitet

Faunakriminalitet omfatter ulovlig jakt og handel med arter. I og med at EU bygger ned de interne grensek kontrollene kan det bli vanskeligere for tollvesenet å avdekke faunakriminalitet hvis Norge blir medlem av EU enn det er i dag.

EU en miljømodell?

EU skal bli en økologisk modell for resten av verden, sier den tyske miljøvernministeren Klaus Töpfer i anledning at Tyskland innehar presidentvervet i EU dette halvåret.

Töpfer har en lang ønskeliste for miljøpolitikken i EU. Blant annet sier han ifølge Chemical Business Newsbase at EU må praktisere en troverdig klimapolitikk, med en felles energi- eller CO₂-avgift.

Men det er langt fra ønskelisten til virkeligheten. Det ble illustrert 27. juli da finansmi-

nistrene i EU sa et utvetydig nei til en felles CO₂-avgift. Finansministrene uttalte at eksisterende skatter må brukes for å redusere miljøproblemene. Det er ikke aktuelt å introdusere nye avgifter, ble det sagt.

Kommisjonens utfordring blir nå, ifølge The Economist, å finne ut hvordan de eksisterende skattene kan brukes for å få ned CO₂-utslippene. Den kan enten utvide eksisterende avgifter på bensin, fyringsolje og diesel til å gjelde alle former for energibruk, inkludert kull og gass, eller så kan den øke eksisterende avgifter.

Nye ozonvarsler

Forskerne er igjen bekymret for uttynningen av ozonlaget. Laget over Antarktis ble redusert med 15 prosent sist måned, og årets uttynningsperiode har såvidt begynt.

I løpet av de tre første ukene i august falt ozonverdiene over Antarktis raskt, ifølge FNs meteorolog-organisasjon, WMO.

Paul Fraser, forsker ved WMO, sier til nyhetsbyråene at det er usikkert hvor god indikator denne tidlige uttynningen er.

– Ozonlaget varierer så mye

hver uke og måned, at det er vanskelig å si om dette betyr at ozonhullet blir verre i år. Sju av de siste ni årene har det vært dype hull, og jeg tror det er en like god indikator som noen annen for å fortelle hva som kommer til å skje i år.

Uttynningen av ozonlaget over Antarktis er spesielt stor om våren. Årets reduksjon er den største så tidlig på våren siden 1988.

Også tidligere i år, mellom februar og april, var tykkelsen på ozonlaget rundt 10 prosent lavere enn det som har vært vanlig de siste årene.

Uttynningen av ozonlaget forårsaker blant annet hudkreft.

Europabank vil støtte ny atomkraft

Den europeiske investeringsbanken (EBRD) vil støtte utbyggingen av et nytt atomkraftverk i Slovakia. Norge og Østerrike går mot planene, og vil heller legge ned atomkraften. Saken skal opp i EBRDs styre.

N&M Bulletin
Ole P. Pedersen

Atomkraftverket Mochovce i Slovakia er et av en rekke dårlig sikrede atomkraftverk i Europa. Nå arbeider slovakene med å bygge et nytt kraftverk, som ifølge planene skal erstatte det gamle.

For å fullføre kraftverket har Slovakia søkt EBRD om et lån. Denne søknaden diskuteres nå

mellom landene som er med i EBRD, og saken skal opp for bankens styre, sannsynligvis senere i år.

– Norge er imot flere atomkraftverk i Europa. I stedet vil vi prøve å få dem nedlagt. Derfor har vi ikke gitt vår støtte til dette prosjektet, forteller Morten Thorp, konsulent i Utenriksdepartementet (UD) til N&M Bulletin.

– På de telefonkonferansene styrekontaktene har hatt om denne saken, har vi hatt en veldig restriktiv holdning. Vi står sterkt på våre betingelser, sier Thorp.

Norge vil ifølge Thorp bare støtte prosjekter hvor målet er å få reaktoren nedlagt.

Kontroversielt

– Involvingen i atomkraftverk er et kontroversielt emne i EBRD, sier Norges eksekutiv-

direktør og styremedlem i EBRD, Helge Kringstad, til N&M Bulletin.

– Prosjektet har foreløpig ikke kommet til styret, og det eneste vi foreløpig har fått er innspill fra forskjellige organisasjoner, blant annet miljøvernere. Nå skal det være en såkalt «public notification» (høringsrunde) om saken, hvor informasjon blir sent ut. Jeg vet ikke når saken kommer opp for styret, sier Kringstad.

Kritisk

En av kritikerne til prosjektet er Verdensbanken. Kringstad mener det er rart at bare EBRD skal engasjere seg i atomkraftverk.

– Jeg forstår det slik at Verdensbanken ikke ser noen rolle i å finansiere atomkraftverk. Siden EBRD er en mye mindre institusjon med færre ressurser

er banken mye mer sårbar for negativ kritikk enn Verdensbanken, mener Kringstad.

Demonstrerer

Internasjonale miljøvernorganisasjoner har også engasjert seg sterkt i kampen for å stanse Mochovce-verket. I juli ble tre Greenpeace-demonstranter skadd i sammenstøt med sikkerhetsvakter ved Mochovce. For to uker siden var miljøvernorganisasjonen i møte med Slovakias miljøverndepartement, hvor Greenpeace la fram en meget kritisk rapport om atomkraftverket.

– Atomkraftverket ved Mochovce må bli ferdig, fordi en energimangel vil gi andre land muligheten til å øve innflytelse på Slovakia, sa miljøvernminister Juraj Hrasko etter møtet med Greenpeace til nyhetsbyrået Reuter.

- Mangelfulle planer om mangfold

– Departementenes delplaner for bevaring av biologisk mangfold tar ikke konkret stilling til viktige prinsipper i Riokonvensjonen. Kritikken kommer fra Fridtjof Nansens institutt, som i en høringsuttalelse sier at delplanene ikke tar opp problemene rundt fordelingen av fordelene ved å utnytte genressursene.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

Delplanene skal ligge til grunn for regjeringens nasjonale handlingsplan for bevaring og bærekraftig bruk av biologisk

mangfold, og har nå være ute på høring.

– Det ene hovedmålet i konvensjonen var bevaring av biologisk mangfold og bærekraftig bruk. Det er dette punktet departementene har konsentrert seg om. Det andre hovedmålet om rimelig og likeverdig fordeling av fordelene som følger av utnyttelse av genressurser, er helt utelatt. Vi synes det er kritikkverdig dersom departementene utelater en av de to hovedmålsetningene i konvensjonen i sin handlingsplan, sier Kristin Rosendal i FNI i en kommentar til N&M Bulletin.

Høy fortjeneste

– Beregninger tilsier at landbrukssektorens fortjeneste på bioteknologi vil beløpe seg til omlag 100 milliarder dollar innen år 2000. Verdien av global handel med plantebaserte

farmasøytiske produkter ble beregnet til omlag 20 milliarder dollar allerede i 1986. I praktisk politikk vil fordelingsstiltak blant annet knytte an til internasjonal handel med genetiske ressurser. Norge har gjennom hele Rio-prosessen støttet u-landenes krav, og det er derfor merkelig hvis vi ikke følger opp på hjemmebane med å inkludere fordelingen av fordelene ved genressurser inn i vår nasjonale handlingsplan, mener Rosendal.

MD følger opp

Ifølge rådgiver Erik Steiniger i Miljøverndepartementet (MD), har MD i samarbeid med Utenriksdepartementet allerede startet diskusjonen rundt et eget kapittel om internasjonale forhold.

– Vi tar kritikken fra FNI alvorlig, og er enig i at denne

delen ikke bør utelates i den endelige handlingsplanen. Vi vil derfor lage tillegg som tar opp denne type problemstillinger, og vi vurderer hvordan vi eventuelt kan trekke inn ressursmiljøene i dette arbeidet, sier Steiniger.

Miljøstandard i EU?

Generalsekretæren i Det Europeiske Miljøbyrået (EEB) ønsker standardiserte miljørapporter fra næringslivet. Det skal gjøre det lettere å sammenligne miljøtiltakene i de ulike bedriftene, og å føre pålitelig statistikk over utslippene, skriver Chemical Business Newbase.

HELLIK TEIGEN A/S
Jern og metallforretning

*Gjennvinning av bilvrak,
hvitevarer, datautstyr og alle andre
typer stål og metaller.*

HELLIK TEIGEN AS
POSTBOKS 2, LOESMOVEIEN 1
3301 HOKKSUND

Tlf: 32 75 36 22 • Fax: 32 75 44 84

Matkvalitet - etikk - dyreomsorg

Storfebondens avlsorganisasjon
arbeider for ei norsk ku med
- bedre helse
- bedre fruktbarhet
- god mjølk og godt kjøtt

**Vi lytter gjerne til
forbrukernes ønsker**

NORSK RØDT FE
Postboks 4123, 2301 Hamar
Samvirkeorganisasjon for 29.000 norske kubønder

VESTA LIV AS

*støtter Norges
Naturvernforbund
som i år fyller
80 år*

vesta
forsikring

IPCC kritiserer useriøse klimadebattanter

FNs klimapanel (IPCC) går hardt ut mot de useriøse deltakerne i klimadebatten. – Debattantene bygger ikke alltid på solid vitenskap, sier IPCC. 1 en pressemelding beskriver panelet hvordan deres eget arbeid leder frem til vitenskapelig konsensus.

Teoriene om globale klimaendringer som følge av menneskeskapte utslipp har vært utfordret fra flere hold. IPCC mener at både skeptikere og «alarmister» kjemper om sympatien hos vanlige folk og at begge sider utnytter «fakta» til sin fordel. Pressen spiller en sentral rolle i denne debatten, men er sjelden i stand til å analysere kvaliteten på debattutspillene, mener IPCC.

Omstendelig prosess

Som en kontrast til lettvinde utspill beskriver IPCC hvordan deres eget arbeid foregår. 2500 forskere på ulike klimarelaterte fagfelter er nå involvert i den vitenskapelige arbeidet for å finne ut hva som skjer med det globale klimaet og hva som eventuelt kan gjøres for å forhindre dramatiske endringer.

Forskningsresultatene som behandles av IPCC har i utgangspunktet vært publisert i vitenskapelige tidsskrifter og har vært gjenstand for bred vitenskapelig debatt før de kommer opp i en av IPCCs tre arbeidsgrupper. For hvert av kapitlene som skal skrives, nedsetter arbeidsgruppene et redaksjonsutvalg på opp til fem medlemmer der de ulike viten-

skapelige synene skal være representert. Dermed blir arbeidsgruppens utkast til konklusjon sendt ut til nye høringer blant hundrevis av eksperter på feltet. Til slutt blir rapportene behandlet i fora der også regjeringsrepresentanter deltar.

Kommer rapport

IPCC fremholder regjeringens deltakelsen som viktig fordi den gir bred internasjonal aksept av det vitenskapelige grunnla-

get.

IPCCs første hovedrapport ble lagt frem forut for den internasjonale klimakonferansen i 1990. Nå arbeides det med neste hovedrapport, som er berammet til slutten av 1995. IPCC vil imidlertid offentliggjøre en spesialrapport før partsmøtet under klimakonvensjonen i Berlin i mars neste år, slik at delegatene skal kunne være oppdaterte når det gjelder forskernes viten på området.

Miljøkalender

4. – 13. september: FNs konferanse om befolkning og utvikling arrangeres i Kairo.
15. – 16. september: Miljøbykonferansen i Kristiansand, arrangert av MD og Kristiansand kommune.
15. – 16. september: NIF, NITO og SRF arrangerer miljødagene i Bergen med temaene «miljøvennlig skipsfart» og «hav og kystovervåking».
16. – 20. september: En internasjonal emballasjemesse, Tokyo pack '94 arrangeres i Tokyo, Japan.
19. – 20. september: NOR-

SAS arrangerer spesialavfallskonferanse i Sandefjord.
26. september – 2. oktober: Naturvernforbundet avholder aksjonen «Grønn handling» med blant annet stands utenfor butikker.
26. september – 6. oktober: Europeiske NGOer inviterer til alternativ Verdensbankmarkering i Madrid.
28. september – 1. oktober: Alliance for Northern Peoples for Environment and Development (ANPED) holder sitt årsmøte i Madrid.

- Stamveier til liten lokal nytte

– Høye standard, høy fartsgrense og få avkjørsler fører til at lokalmiljøene bare blir gjennomkjøringstraseer uten mulighet til selv å bruke stamveiene. Dette fører til at lokalsamfunnene må sørge for egne lokale veier i tillegg til de nye, og dette fører til unødvendige naturinngrep.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

Amanuensis i miljøfag og nestleder i Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane, Eli Heiberg, har flere kritiske kommentarer til den måten stamveinettet blir gjennomført på. Hun viser blant annet til stamveien mellom Oslo og Bergen, der Lærdal er ett av lokalmiljøene som ikke får benyttet den nye veien.

Få fordeler

– Stamveien blir med sin høye fartsgrense og mangel på avkjøringsmuligheter ikke et tilbud til folk i Lærdal. Lokalbefolkningen blir henviset til å bruke den eksisterende riksvegen. Kravet om høy standard fører til at man bygger nye veier framfor å utbedre de eksisterende, samtidig som man ikke kan la veien følge naturens kurver og svinger. Dette betyr flere og mer alvorlige naturinngrep og mer arealbruk, mener Heiberg som spår at dette vil føre til flere konflikter.

– Tidligere dro lokalbefolkningen nytte av nye veiprosjekter. Nå opplever de stor sett bare ulempene ved at veiene tar arealer. Jeg har eksempler der naturvernere og grunneiere har gått sammen i protest mot veiplaner nettopp på grunn av dette, sier Heiberg. Hun mener løsningene må ligge i å utbedre eksisterende veier, la standarden og farten være noe lavere slik at naturinngrepene blir mindre og å gi lokaltrafikken mulighet til å benytte de nye

veiene.

Sikkerhets-spørsmål

Jan Martinsen i Vegdirektoratet er enig i at den høye standarden på stamveinettet kan føre til konflikter med lokalbefolkningen. Han vektlegger på sin side betydningen av høy og jevn hastighet for å få flyt i trafikken og at sikkerheten forringes ved avkjøringsmuligheter.

– Så høy standard blir prioritert framfor natur?

– Poenget med stamveiene er å frakte folk og gods over lange strekninger på en hurtig og sikker måte. Norge er slik at det ikke alltid lar seg gjøre å ta hensyn til naturen – heller ikke når veier med lav standard blir bygget, sier Martinsen og legger til:

– Vi ønsker i størst mulig grad å frigjøre stamveinettet

fra eksisterende veier, og la lokaltrafikken fortsette på de lokale veiene. Denne tankegangen er selvsagt ikke helt firkantet, men sees i sammenheng med lokal trafikkmengde og andre forhold. Lokalbefolkningens eventuelle kritikk skal komme frem under planprosessen, men det er ikke alltid at protestene blir hørt. Skulle vi ta mer hensyn til lokalbefolkningen, ville resultatet kunne bli veier med avkjøring til private veier, en fartsgrense på 50 kilometer i timen og med dårlig sikkerhet, mener Martinsen.

– Veimyndighetene får det heller ikke alltid som de vil, og må til tider slå seg til tåls med kompromisser, sier Martinsen. Han innrømmer likevel at stamveiene med sin høye standard ser ut til å vinne igjennom i de fleste tilfellene.

Sjöstjerner, Asteroidea, klasse av pigghuder som har flat, stjerneformet eller femkantet kropp med sugeføtter på undersiden av armene. Munnen sitter midt på undersiden og fører inn til en sekkformet mage. De fleste sjöstjerner er rovdyr som lever av skjell, krabber og andre bunndyr. Noen av artene har så stor regenerasjonsevne at de kan danne en ny stjerne fra en enkelt arm. I norske farvann finnes ca. 40 av ca. 2000 arter.

Sjöstjerner, sjøpinnsvin og kråkeboller tar pulsen på havmiljøet ved å fungere som et slags miljøtermometer. Der de finnes er det sunne omgivelser.

Vi som har vårt virke i tilknytning til havet forstår hvor viktig det er å ta vare på det miljøet som er grobunn for alt liv.

NORGES REDERIFORBUND

Postboks 1452 Vika, 0116 Oslo.
Telefon: 22 41 60 80. Telefax: 22 41 50 21.

Takk for støtten!

OSLO PRIVATE
GYMNAS

KAVLI

Allmennings
Forbundet

PALS A/S

MYHRE AS

OTTA
Videregående
skole

City Syd

Renovasjon og
Container utleie A/S

Takk for støtten!

ØVRE EIKER
KOMMUNE

DØNNSKI
Videregående
skole

AGRO
FELLESLAKTERI

AVFALLSBEHANDLING

Tlf: 089 40 655*

Avfallsinnsamling og
spesialavfallsmottak.

SENJA
AVFALLSELSKAP BA
Botnhøgen, 9300 Finnsnes

MELBU
Videregående
skole

Kjemisk Forbund

INDUSTRI OG MILJØ

Takk for støtten!

NSB Biltrafikk

NORSK VEKST

Møller-gruppen

Volkswagen - Audi - Seat - Skoda
Chrysler - Industri - Eiendom - Finans

Freia Marabou Suchard a.s

ALCATEL

ALCATEL STK KONSERNET ER OFFISIEL HOVEDSPONSOR
FOR VIGELANDSANLEGGET

AB

Arendals Vasdrags Brugsforening
Langbryggen 21, Postboks 121, 4801 Arendal
Telefax: (041) 26 050. Telefax: (041) 24 791

SL Stor-Oslo Lokaltrafikk as

For

Hørdagens

Miljøaksjonister

BRATTVAAG
SKIPSVERFT AS

For lite øko-melk?

Fra november skal forbrukere i Oslo-området få tilbud om øko-melk. Men det er stor sannsynlighet for at etterspørselen vil være langt større enn de litrene øko-kuene klarer å produsere.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

I Danmark selges det ukentlig 440.000 liter øko-melk – noe som på langt nær er nok for å tilfredsstille etterspørselen. I Norge skal Norske Meieriers Landsforbund (NML) sørge for 800.000 liter per år. Det spås at det allerede i utgangspunktet er en langt høyere etterspørsel enn det tilbudet klarer å mette. – Vi ser ikke bort ifra at

etterspørselen vil være langt høyere enn den mengden øko-melk vi kan tilby i starten. Årsaken til dette er at det faktisk ikke finnes nok melk som kommer fra økologiske bønder. 16 bønder har til nå meldt sin interesse for å levere øko-melk til butikkene i Oslo-området, og dette er sannsynligvis for få. Vi må vente på at flere bønder legger om sin produksjon til økologisk drift dersom vi skal kunne tilfredsstille en eventuell stor etterspørsel, sier Tom Bjøre i NML.

Dyrere

– Sammenlikningen med Danmark er imidlertid ikke helt reell. For det første har danske meierier flere produkter på markedet, så som yoghurt og flere melke typer, og disse pro-

duktene har vært på markedet flere år og er dermed blitt innarbeidet. Vi vil i begynnelsen kun tilby en type melk, en mellomting mellom H-melk og lett-melk, og det kan ta en tid før forbrukerne er klar over tilbudet, mener Bjøre.

Han opplyser videre at NML vil selge øko-melken til butikkene for samme pris som H-melken, men regner med at butikkene vil påregne høyere avanse og at forbrukerne må betale rundt to kroner mer for literen.

– Vi vil evaluere salget av melken i mars neste år, og først da kan vi vite med sikkerhet hvordan salget går, hvilke behov forbrukerne har og hvorvidt melken skal selges i andre deler av landet, sier Bjøre.

Underviser i viltulykker

Viltneemda i Halden har kommet med et nytt tilbud til kommunens trafikkskoler. Kommende bilsjåfører kan få undervisning i hvordan de skal opptre dersom de kjører på elg eller annet vilt.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

Av erfaring vet viltneemdene i kommunene at få sjåfører vet hvordan de skal handle dersom de kolliderer med elg eller rådyr. Viltneemda i Halden tror det er mye å hente ved å gå inn i trafikkskolene og fortelle de vordende sjåførene hva de bør gjøre dersom ulykken er ute. Og signaler fra trafikkskolene så langt virker positive.

– De færreste bilførere vet hva de skal gjøre dersom de kjører på og skader en elg eller annet vilt. Det er sjelden de klarer å oppfatte hvor påkjørselen skjedde og aller minst hvilken retning det skadde dyret løp vekk i. Dersom føreren hadde kunnskap og visste at

slike opplysninger er viktig for viltneemda som skal finne dyret, ville mye arbeid og unødig lidelse vært unngått. Viltneemda har som oppgave å finne det påkjørte dyret og eventuelt avlive det dersom skadene er store. Det er viktig at bilførerne vet at de skal melde fra og hvilke opplysninger vi trenger. Det er bakgrunnen for at vi nå tilbyr trafikkskolene undervisning, sier sekretær i viltneemda i Halden, Svein Roer.

– Vi ønsker selvsagt også å undervise i hvordan denne typen ulykker kan unngås.

Viltneemda i Halden ønsker dette som en prøveordning, og vil selv stå for undervisningen slik at trafikkskolene ikke blir økonomisk belastet. Såvidt Direktoratet for naturforvaltning (DN) vet, er denne form for undervisning noe nytt som ikke er forsøkt tidligere.

– Mange bilister har ikke kunnskap om viltulykker og hvordan de bør handle. Vi ser derfor positivt på denne undervisningen, sier Johan Danielssen i DN. Han understreker imidlertid at dette ikke er en oppgave DN vil påta seg.

Senterpartiet

6734 ST OLAVS Plass

Industrien engasjerer seg

Bjørn Sveen
Fagsjef, miljøvern, NHO

Dalende medlemstall i Norges Naturvernforbund (NNV) til tross, NHO opplever bredere og mer «rotfestet» miljøengasjement i næringslivet enn noen sinne.

Rosende omtale fra Statens forurensningstilsyn, utslippskurver som nærmer seg null-

linjen, sterk økning i Svane-merkede industriprodukter, fire ganger flere bedrifter som utgir «folkelige» miljøårsrapporter og større deltagelse på våre miljøarrangementer enn tidligere år – rake motsetningen av den utvikling NNV opplever. Om det hjelper på depresjonen tilbyr vi gjerne NNV noe av æren for miljøengasjementet i næringslivet.

Tross stor interesse ser heller ikke vi noen grunn til å arrangere avslutningsfest for miljøvernet. For næringslivet som samfunnet ellers er der fortsatt mer enn nok av miljøutfordringer å bite i.

Bedre i Gaula

Tiltakene ved Kjølø og Killingdal gruver i 1989 og 1990 har medført store reduksjoner i tungmetallnivåene i vann i Gaulavassdraget, melder SFT. Resultater fra 1993 angir en reduksjon av kobber med omlag 84 prosent og sink med omlag 70 prosent. De vannkjemiske undersøkelsene fortsetter i 1994.

Takk for støtten!

SKAL DU KJØPE BÅT I ÅR ?

Besøk BÅTER I SJØEN - den flytende utstillingen for nye og brukte båter i Solvik Båthavn v/Høvikodden, Bærum
1. - 4. september

Arrangør:
SJØEN FOR ALLE AS
Huitfeldtsgt. 15,
0253 Oslo
Telefon 22 43 04 20
Telefax 22 55 15 60

Takk for støtten!

Vern Vår Vakre Verden!

Bestselger i Norge med eksportsuksess, gir:

Miljøvern i praksis

Rustfrie OSO-bæredere er ENØK og miljøriktige, med en rekke utmerkelser, både i produksjonen, bruk og gjenbruk. OSO Solbakken Miljøhus er kåret som Best i Oslo - Innemiljø og varmegjenvinning.

Kontakt OSO, 3300 Hokksund. Tlf: 32 75 30 00 Fax: 32 75 40 18
Best. med ISO 9002
kvalitetssikringssystem

Miniseminarer om markedsrettet miljøledelse

Hvis du finner din bransje i seminarkalenderen nedenfor, bør du sette av 3 timer den dagen. Kanhende får du: ny kunnskap, verdifull inspirasjon, nyttig informasjon og ferske resultater fra miljøprosjekter i egen bransje.

Seminarkalender for ulike bransjer:

27. sept.	Ressurseffektive bygg
4. okt.	Miljø og reklame
25. okt.	Miljøhensyn og kredittvurdering i Banker
8. okt.	Grønne turistprodukter
22. nov.	IT for et bærekraftig samfunn

Ring eller skriv for mer informasjon og foreløpig program for de enkelte seminarer.

Tid: Etter lunsj. Se program for de enkelte seminarer.
Sted: Statens Forurensningstilsyn (SFT), Strømsvn. 96 (vis-a-vis Fyrstikketorget/Helsfyr)
Pris: 150,-
Servering: Frukt og kaffe
Påmelding: Bindende påmelding til Grønt Arbeidsliv, tlf. 22 57 36 00, fax: 22 68 87 53, senest en uke før seminaret.
Arrangør: Grønt Arbeidsliv

Grønt Arbeidsliv er et samarbeid mellom Miljøverndepartementet, NHO, LO, Kommunenes Sentralforbund, Norges Naturvernforbund og SFT.

V | A | R | D

Kvalitet og service - Statoils bidrag til energiforsyningen

Enten det gjelder turbinoljer, regulatoroljer og isoléroljer, rense- og avfettingsmidler eller drivstoff, er Statoil din naturlige samarbeidspartner. Med distribusjonsanlegg i alle deler av landet, er Statoil alltid i nærheten.

Kontakt oss gjerne for mer informasjon!

STATOIL

Statoil Norge AS
Avd. Spesialprodukter
Telefon 22 96 20 00